

METODICKÝ POKYN ČBK PRO SLUŽBU NEMOCNIČNÍCH KAPLANŮ

Personální management nemocničních kaplanů a dobrovolníků v duchovní péči ve zdravotnictví v jednotlivých diecézích

Obsah

Úvod

1. Organizace duchovní péče ve zdravotnictví na diecézní úrovni
2. Náplň práce diecézního koordinátora nemocničních kaplanů (dále „NK“)
3. Získávání nových NK
4. Vzdělávání NK
5. Duchovní formace a supervize NK
6. Finanční zabezpečení vzdělávání a supervize NK

Závěr

Seznam méně obvyklých zkratk

Seznam pramenů

Úvod

Záměrem navrhovaného metodického dokumentu je reagovat na aktuálnost otázky personálního managementu nemocničních kaplanů (dále jen „NK“) a dobrovolníků v duchovní péči ve zdravotnictví (dále jen „D v DP“) v diecézích ČR. Cílem je zavést dobrou praxi v řízení a koordinaci nemocničních kaplanů a dobrovolníků v duchovní péči ve zdravotnictví v celé České republice.

Nemocniční kaplan je mezinárodně užívané označení osoby, která vykonává duchovní službu ve zdravotnickém zařízení. Jedná se o duchovní i laiky, muže i ženy. Působí na základě pověření církve a smlouvy s nemocnicí. Nabízí nemocným osobní setkání a rozhovor, lidskou blízkost a doprovázení. Pomáhá pacientům hledat cesty, jak důstojně zvládat obtížnou situaci nemoci a umírání, překonávat osamění a podporovat růst ve víře, naději a lásce. Zprostředkuje návštěvu duchovního na základě přání pacienta a se zřetelem k jeho náboženskému vyznání. Koordinuje službu dobrovolníků v duchovní péči v daném zdravotnickém zařízení.

Nemocniční kaplan poskytuje duchovní péči všem pacientům, členům registrovaných církví a náboženských společností v ČR, lidem bez vyznání a příslušnosti k některé z církví a náboženských společností, kteří o tuto službu církve projeví zájem.

Dobrovolník v duchovní péči ve zdravotnictví je osoba, která ve svém volném čase a pod vedením nemocničního kaplana poskytuje duchovní péči ve zdravotnictví.

K 31. 12. 2021 v 72 zdravotnických zařízeních slouží 105 katolických nemocničních kaplanů, kteří jsou sdruženi v Katolické asociaci nemocničních kaplanů ČR (dále jen „KANK“). Nemocniční kaplani, vyslaní církvemi zastoupenými v Ekumenické radě církví v ČR (dále jen „ERC“), jsou sdruženi v Asociaci nemocničních kaplanů, která v současné době eviduje 37 kaplanů v činné službě (ti nejsou zahrnuti v předešlých počtech). Duchovní péče ve zdravotnictví má v českých podmínkách ekumenický charakter.

I. Organizace duchovní péče ve zdravotnictví na diecézní úrovni

1. V každé diecézi diecézní biskup pověří osobu zodpovědnou za koordinaci nemocničních kaplanů, (dále jen „diecézní koordinátor“), která je zároveň začleněna na odpovídající místo do organizační struktury biskupství, a jmenuje ji do Rady pro zdravotnictví ČBK.
2. Diecézní koordinátor je metodicky veden předsedou Rady pro zdravotnictví ČBK a národním koordinátorem duchovní péče ve zdravotnictví. Je také členem Katolické asociace nemocničních kaplanů v ČR.
3. Hlavním úkolem diecézního koordinátora je zajištění a koordinace duchovní péče ve všech typech zdravotnických zařízení na území dané diecéze (tj. nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných, hospice, odborné léčebné ústavy) prostřednictvím nemocničních kaplanů a dobrovolníků v duchovní péči ve zdravotnictví.
4. Na úrovni diecéze je vhodné zřízení pracovní skupiny zástupců nemocničních kaplanů z jednotlivých zdravotnických zařízení, která je vedena diecézním koordinátorem.
5. V případě potřeby spolupracuje s organizacemi, které se podílí na zdravotnické, sociální a duchovní péči v dané diecézi (např. Charita, Maltézská pomoc).

II. Náplň práce diecézního koordinátora nemocničních kaplanů (NK)

1. Ve spolupráci s vedením diecéze vytváří vizi duchovní péče ve zdravotnictví v dané diecézi a promítá ji do konkrétních dílčích opatření a cílů. Vychází přitom z původu, poslání a cílů pastorační činnosti, vyplývající z Dohody o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Ministerstvem zdravotnictví ČR, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice uzavřené r. 2019 a Dodatku č. 1 této Dohody z r. 2021, Dohody o duchovní péči ve zdravotnictví mezi ČBK a ERC z r. 2006 a Dodatku č. 1 k této Dohodě z r. 2012 a Dodatku této Dohody č. 2 z r. 2019 a platné legislativy vztahující se k dané problematice. Dodržuje Etický kodex nemocničního kaplana.
2. Ve spolupráci s vedením diecéze vede přehlednou agendu v oblasti duchovní péče v dané diecézi.
3. Mapuje, analyzuje a vyhodnocuje potřebu zajištění duchovní péče v jednotlivých zdravotnických zařízeních na území dané diecéze vzhledem k specifikům jimi poskytované zdravotnické péče (např. rozdílnost služby NK v psychiatrické nemocnici versus léčebně dlouhodobě nemocných versus akutní lůžka).
4. Provádí vyhledávání a výběr vhodných uchazečů na vznikající pozice NK. Při výběru NK dbá na jejich způsobilost k vykonávání činnosti dle platné legislativy, v souladu s danými obecně závaznými normami a stanovenými kvalifikačními požadavky (včetně absolvování kvalifikačního kurzu NK). Žádá vedení diecéze o vyhotovení jmenovacích dekretů pro NK a jejich předání NK. Následně také o jmenování (změnách, odvolání) NK informuje představitele ostatních křesťanských církví, sdružených v ERC, na území působnosti nemocnice, ve které NK bude působit. Společně s nimi připravuje ekumenické bohoslužby, např. k vyslání NK, během týdne modliteb za jednotu křesťanů aj.
5. Ve své činnosti vystupuje diecézní koordinátor v ekumenickém duchu, tj. aktivně komunikuje s NK z ostatních křesťanských církví.
6. Vytváří příznivé podmínky pro adaptaci nových NK a profesionální rozvoj všech NK. Poskytuje metodické vedení NK prostřednictvím pravidelných hospitací na jejich pracovišti, klade důraz na motivační a hodnotící rozhovory s NK.

7. Jedná s členy managementu nemocnic, zprostředkuje uzavření rámcové smlouvy o duchovní péči mezi daným zdravotnickým zařízením a biskupstvím, komunikaci v oblasti personálních záležitostí (např. úvazková rozvaha NK), včetně uzavření pracovně právního vztahu mezi NK a daným zdravotnickým zařízením. Je vhodné, aby se podílel na vytvoření plánu rozvoje duchovní péče, směrnice o duchovní péči v tomto zařízení a podmínek pro vytváření a rozvoj duchovní péče v daném zdravotnickém zařízení (působení NK a D v DP, budování nemocničních kaplí, realizaci pastoračních a s nimi příbuzných aktivit).
8. Je zodpovědný za budování a udržování vztahu mezi biskupstvím a zdravotnickými zařízeními.
9. Usiluje o celoživotní vzdělávání NK. Ve spolupráci s NK vytváří jeho individuální vzdělávací plán. Připravuje, organizuje a vyhodnocuje pravidelná formačně vzdělávací setkání NK na úrovni diecézní (nejméně 2 x ročně). Ve spolupráci s KANK a vzdělávacími institucemi organizuje odborné semináře, kurzy a programy pro NK a pracovníky ve zdravotnictví v oblasti duchovní péče, event. participuje na výuce, školení a přednáškách ve vzdělávacích aktivitách pro výše uvedené cílové skupiny. Zúčastňuje se a event. přispívá k náplni odborných konferencí, seminářů a školení v oblasti duchovní péče.
10. Dbá o získávání a výběr nových D v DP, jejich vzdělávání, formaci a spolupráci s NK.
11. Ve spolupráci s tiskovými mluvčími biskupství a zdravotnických zařízení a národním koordinátorem se podílí na propagaci duchovní péče ve zdravotnictví.

III. Získávání nových nemocničních kaplanů

1. Diecézní koordinátor při výběru nových NK oslovuje zejména tyto cílové skupiny:
 - bohoslovce (participace na jejich formaci),
 - trvalé jáhny (účast na jejich formaci před jáhenským svěcením i během jejich služby),
 - studenty dálkového i denního studia teologie a sociálních oborů (vstupy do škol prostřednictvím workshopů, besed...),
 - řeholníky a řeholnice.

IV. Vzdělávání nemocničních kaplanů

1. NK pro výkon služby musí splnit kvalifikační předpoklady, které jsou obsaženy v Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví uzavřené mezi Ministerstvem zdravotnictví ČR (dále jen „MZ ČR“), ČBK a ERC v ČR z 11. 7. 2019, včetně absolvování kvalifikačního kurzu Nemocniční kaplan. (Tento kurz je realizovaný t.č. na CMTF UP v Olomouci, TF JČU v Českých Budějovicích a ETF UK v Praze, a to v souladu s ustanoveními obsaženými v dokumentu Obsah minimálních standardů kurzu Nemocniční kaplan MZ ČR z 11. 9. 2018. Garant kurzu zodpovídá za výběr vhodných účastníků kurzu, stanovení kritérií pro absolutorium a udělení výjimek pro přijetí do kurzu nebo pro jeho řádné ukončení.)
2. Celoživotní vzdělávání (dále jen „CŽV“) NK navazuje na kvalifikační kurz NK a přispívá k profesnímu růstu NK, prohlubování spolupráce se zdravotníky a vyšší kvalitě poskytované duchovní péče ve zdravotnictví.
3. Zajištění CŽV NK se v diecézích realizuje ve spolupráci s teologickými fakultami (kurzy CŽV), vzdělávacími institucemi (např. Jsme blízko vám – Institut klinické pastorační péče v Olomouci nebo Centra paliativní péče v Praze), v KANK (např. republikové setkání

nemocničních kaplanů na Velehradě) aj. V rámci ekonomické i personální úspory je vhodné zvážit možnost spolupráce více diecézí při tvorbě vzdělávacích kurzů.

4. Z praxe NK – tedy jejich zapojování do víceoborových týmů (především v paliativní péči), komunikace s lékaři, sestrami a dalšími zdravotnickými profesemi v nemocnicích – vyplývá nutnost soustavného prohlubování a doplňování jejich odborných znalostí a dovedností, tak jako je to požadováno u nelékařských zdravotnických pracovníků, kterým to ukládá zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních.

V. Duchovní formace a supervize nemocničních kaplanů

1. Diecézní koordinátor podporuje duchovní život NK v rozměru teologie služby, povolání, poslání, a to zejména prostřednictvím pravidelných rekolekcí, exercicií a duchovních aktivit.
2. Supervize NK se realizuje v rozhovoru mezi kvalifikovaným supervizorem a nemocničním kaplanem, ve kterém prostřednictvím zaměřeného pozorování a cílených otázek se zamýšlejí nad úrovní péče o klienta (*tj. pacienta, jeho blízkých, pracovníků ve zdravotnictví, kolegů, studentů*), a tím přispívají ke zvyšování schopnosti reflexe (uvědomovaného vnímání) vlastní práce a sebereflexe NK.
3. Biskupství uzavírá se supervizorem smlouvu zpravidla na 1 rok, i když počítá se zpravidla s pětiletou supervizní spoluprací, a hradí supervize NK.
4. Možnosti supervize NK :
 - 4.1. Supervize skupinová (např. v rámci diecézního setkání NK) se zaměřuje na zvládání vztahových problémů (např. vztahu nemocniční kaplan – pacient) nebo na zvládání komunikačních obtíží s pacienty, příbuznými, zdravotníky.
 - 4.2. Individuální supervize
 - 4.2.1. Strukturovaný kontakt supervizora s jedním NK: Cílem je podpora a rozvoj profesionálního fungování NK, osvojování nových dovedností nebo při zavádění nových postupů.
 - 4.2.2. Krizová supervize po telefonu, kdy NK v tíživé pracovní situaci má možnost zavolat supervizorovi.

VI. Finanční zabezpečení vzdělávání a supervize nemocničních kaplanů

1. Dne 11.7.2019 byla mezi ČBK, ERC a MZČR uzavřena Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví. Z čl. 7 odst. 5 této Dohody vyplývá potřeba uzavírat mezi zdravotnickými zařízeními a diecézí rámcové smlouvy o spolupráci při realizaci duchovní péče. Radou pro duchovní péči ve zdravotnictví MZ ČR byl schválen vzor této rámcové smlouvy. V kapitole II., bodu 2d) této rámcové smlouvy je uvedeno, že vysílající církve zajistí další vzdělávání a supervizi NK a D v DP.
2. Je vhodné, aby si každá diecéze vytvořila model finančního zajištění celoživotní vzdělávání NK i jejich supervize. V rámci ekonomické i personální úspory je ke zvážení možnost spolupráce více diecézí při tvorbě vzdělávacích kurzů i supervizí.
3. Pro financování vzdělávání a supervize NK je možné využít také jiné zdroje:
 - finanční podporu ze strany zdravotnických zařízení, např. kurzy v rámci paliativních týmů konkrétních nemocnic,
 - grantové podpory (např. Nadační fond Abakus, KANK...),
 - fundraising.

Závěr

Tento dokument je vyústěním dlouholetých snah Rady pro zdravotnictví ČBK a Katolické asociace nemocničních kaplanů v ČR o vytvoření standardů pro poskytování duchovní péče ve zdravotnictví v rámci jednotlivých diecézí. Z prezentované dobré praxe vyplývá nutnost ustanovit pozici diecézního koordinátora nemocničních kaplanů a dobrovolníků v duchovní péči ve zdravotnictví (resp. biskupského delegáta pro pastorační péči nemocných), proto tento dokument popisuje především jejich službu. Její zavedení prospěje naplnění pastoračního poslání diecézního biskupa v péči o nemocné, jejich blízké a personál ve zdravotnických zařízeních.

Seznam méně obvyklých zkratk

CŽV	celoživotní vzdělávání
D v DP	dobrovolník v duchovní péči
FB	facebook
KANK	Katolická asociace nemocničních kaplanů v České republice
MZ ČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
NK	nemocniční kaplan

Seznam pramenů

Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice(z roku 2006).

Dodatek č. 1 (z roku 2012)*a* *Dodatek č. 2* (z roku 2019) k této Dohodě.

Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Ministerstvem zdravotnictví České republiky, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice(z roku 2019).

Dodatek č. 1 k této Dohodě (z roku 2021).

Všechny dokumenty viz [online]. [cit. 2022-01-02]. Dostupné na www: <<https://kaplan-nemocnice.cz/souvisejici-dokumenty-a-odkazy/>>.

Metodický pokyn ČBK pro službu Nemocničních kaplanů schválilo PZ ČBK

Dne: 28.4.2022

v